TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2021 m. sausio 14 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – SESV 101 straipsnis – Karteliai – Manipuliavimas konkurso procedūromis – Pažeidimo trukmės nustatymas – Laikotarpio, kuriuo kartelio dalyviai vykdė antikonkurencinį susitarimą, įtraukimas – Antikonkurencinio elgesio ekonominės pasekmės – Pažeidimo nutraukimas priėmus galutinį sprendimą dėl sutarties sudarymo“

Byloje C-450/19

dėl *Korkein hallinto-oikeus* (Vyriausiasis administracinis teismas, Suomija) 2019 m. birželio 10 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2019 m. birželio 13 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

**Kilpailu- ja kuluttajavirasto,**

dalyvaujant

**Eltel Group Oy,**

**Eltel Networks Oy,**

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Arabadjiev (pranešėjas), teisėjai R. Silva de Lapuerta, Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotoja, einanti antrosios kolegijos teisėjo pareigas, A. Kumin, T. von Danwitz ir P. G. Xuereb,

generalinis advokatas: G. Pitruzzella,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– *Kilpailu- ja kuluttajavirasto*, atstovaujamo J. Nyländen, J. Broms ir K. Leivo, taip pat T. Mattila,

– *Eltel Group Oy* ir *Eltel Networks Oy*, atstovaujamų *asianajajat* T. Saraste, M. Joutsimo, C. Wik ir A. Paanajärvi,

– Suomijos vyriausybės, atstovaujamos J. Heliskoski ir A. Laine,

– Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos R. Kanitz ir J. Möller,

* Proceso kalba: suomių.

– Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocato dello Stato* S. Fiorentino,

– Latvijos vyriausybės, atstovaujamos V. Soņeca, L. Juškeviča ir K. Pommere,

– Europos Komisijos, atstovaujamos E. Paasivirta ir G. Meessen, taip pat L. Wildpanner,

susipažinęs su 2020 m. rugsėjo 10 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

## Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su SESV 101 straipsnio išaiškinimu.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Kilpailu- ja kuluttajavirasto* (Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos institucija, Suomija) pateiktą pareiškimą dėl *markkinaoikeus* (Ekonominių bylų teismas, Suomija) sprendimo atmesti jos pasiūlymą skirti *Eltel Group Oy* ir *Eltel Networks Oy* (toliau kartu – *Eltel*) solidarią baudą už jų padarytą Suomijos ir Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimą teisėtumo.

### Suomijos teisė

3 *Kilpailunrajoituksista annettu laki* 480/1992 (Įstatymas Nr. 480/1992 dėl konkurencijos ribojimų) su pakeitimais, padarytais Įstatymu Nr. 318/2004 (toliau – Įstatymas dėl konkurencijos ribojimų), 22 straipsnyje nustatyta, kad negalima skirti baudos, be kita ko, už šio įstatymo 4 straipsnio arba SESV 101 straipsnio pažeidimą, jeigu toks prašymas nepateikiamas *markkinaoikeus* (Ekonominių bylų teismas) per penkerius metus nuo konkurencijos ribojimo nutraukimo arba dienos, kai Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos institucija sužinojo apie tą konkurencijos ribojimą.

### Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

4 2007 m. balandžio 16 d. *Fingrid Oyj*, kuriai priklauso aukštos įtampos elektros energijos perdavimo tinklas, už kurio plėtrą ji yra atsakinga, ir kuri yra pagrindinė darbų, susijusių su šios rūšies energijos perdavimu Suomijoje, užsakovė, anglų kalba paskelbė konkursą šiame sektoriuje veikiantiems ūkio subjektams dėl aukštos įtampos (400 kV) elektros energijos perdavimo linijos tarp Suomijos subjektų *Keminmaa* ir *Petäjäskoski* statybos darbų (toliau – aptariama aukštos įtampos linija). Skelbime apie konkursą buvo nurodyta, kad pasiūlymai, kuriuose nustatyta fiksuota kaina, turi būti pateikti ne vėliau kaip iki 2007 m. birželio 5 d. Skelbime apie konkursą buvo nustatyta, kad darbai turi būti baigti 2009 m. lapkričio 12 d.

5 2007 m. birželio 4 d. *Eltel* pateikė pasiūlymą ir vėliau laimėjo konkursą.

6 2007 m. birželio 19 d. *Eltel* ir *Fingrid* pasirašė sutartį dėl aptariamos aukštos įtampos linijos statybos darbų. Jie buvo baigti 2009 m. lapkričio 12 d. 2010 m. sausio 7 d. *Fingrid* sumokėjo *Eltel* paskutinę dalį šių darbų kainos.

7 2013 m. sausio 31 d. *Empower Oy* pateikė Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos institucijai prašymą atleisti nuo baudos ar ją sumažinti, pagal kurį ta institucija pradėjo tyrimą dėl galimo šios bendrovės ir *Eltel* kartelio.

8 2014 m. spalio 31 d. aptariama institucija patenkino *Empower* prašymą atleisti nuo baudos ar ją sumažinti ir atleisti nuo bet kokios sankcijos.

9 2014 m. spalio 31 d. sprendimu ta pati institucija pasiūlė *markkinaoikeus* (Ekonominių bylų teismas) skirti *Eltel Group* ir *Eltel Networks* solidarią 35 000 000 eurų baudą už Įstatymo dėl konkurencijos ribojimų 4 straipsnio ir SESV 101 SESV straipsnio pažeidimą joms susitarus su *Empower* dėl Suomijoje esančių elektros energijos perdavimo linijų projektavimo ir statybos kainų, pelno maržos ir rinkų pasidalijimo.

10 Tame sprendime Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos institucija nusprendė, be kita ko, kad tai yra vienas ir tęstinis pažeidimas, vykdytas per *Empower* ir *Eltel* atstovų susitikimus, per kuriuos jie aptarė ir kartais kartu derino lentelių forma pateiktus vertinimus dėl būsimų elektros energijos perdavimo linijų viešųjų pirkimų, jų kainų, gautinos pelno maržos ir dėl tam tikrų rinkų pasiskirstymo. Šis kartelis prasidėjo ne vėliau kaip 2004 m. spalio mėn. ir be pertraukos tęsėsi ne trumpiau kaip iki 2011 m. kovo mėn. Pažeidimas buvo daromas visoje Suomijos teritorijoje ir galėjo daryti neigiamą įtaką valstybių narių prekybai, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį.

11 2016 m. kovo 30 d. sprendimu *markkinaoikeus* (Ekonominių bylų teismas), remdamasis Įstatymo dėl konkurencijos ribojimų 22 straipsniu, atmetė pasiūlymą skirti baudą ir nusprendė, kad *Eltel* nutraukė dalyvavimą vykdant konkurencijos ribojimą iki 2009 m. spalio 31 d. ir kad dėl tos priežasties su tuo ribojimu susijusio pažeidimo senaties terminas baigėsi tuo momentu, kai Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos institucija jam pateikė tą pasiūlymą, t. y. 2014 m. spalio 31 d. Pasak to teismo, kartelis iš tikrųjų buvo susijęs su projektavimo darbais, kurie vykdyti prieš aptariamos aukštos įtampos linijos statybos darbus ir kurie buvo numatyti atskirai ir buvo baigti 2007 m. sausio mėn., tačiau nebuvo tęsiamas vykdant šios aukštos įtampos linijos statybos darbus.

12 Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos institucija kreipėsi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą, t. y. į *Korkein hallinto-oikeus* (Vyriausiasis administracinis teismas, Suomija), ir pateikė apeliacinį skundą dėl *markkinaoikeus* (Ekonominių bylų teismas) sprendimo, taip pat paprašė jį panaikinti ir skirti *Eltel* siūlomą baudą. Ši institucija teigia, kad jos pasiūlymą dėl baudos *markkinaoikeus* (Ekonominių bylų teismas) gavo nesuėjus Įstatymo dėl konkurencijos ribojimų 22 straipsnyje nustatytam penkerių metų terminui. Iš tiesų, iki 2010 m. sausio 7 d., kai *Fingrid* sumokėjo *Eltel* paskutinę dalį kainos už aptariamos aukštos įtampos linijos statybos darbus, šias bendroves siejanti sutartis dar galiojo ir buvo taikomi neteisėti kartelio sutarti tarifai. Ta institucija subsidiariai teigia, kad konkurencijos ribojimas pasibaigė ne anksčiau kaip 2009 m. lapkričio 12 d., kai buvo užbaigti statybos darbai. Pasak Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos institucijos, darbų sutarties sudarymas su kartelyje dalyvaujančiu ūkio subjektu sukelia labai konkrečių ilgalaikių pasekmių kontrahentui, kuris privalo mokėti aukštesnę kainą, nei būtų buvusi nesant kartelio, nes tos kainos mokėjimas išdėstomas per daug metų, atsižvelgiant į projekto pažangą. Kiekvienais metais suėjus mokėjimo terminui už dalį darbų, dėl kurių buvo susitarta kartelyje, toks kontrahentas patiria neigiamą sutarties poveikį, kuris tiesiogiai atsiliepia jo veikos sąnaudoms tais metais, taigi ir jo ekonominiams rezultatams ir apskritai jo konkurencingumui atitinkamoje rinkoje. Kadangi šiuo atveju už aptariamos aukštos įtampos linijos statybos darbus *Fingrid* mokėjo didesnę kainą nei ta, kuri būtų taikyta nesant kartelio, ta permoka taip pat atsiliepė galutinių vartotojų mokėtai elektros energijos perdavimo kainai.

13 Dėl priežasčių, susijusių su įrodymų vertinimu, *Eltel* neigia bet kokio jos ir *Empower* kartelio dėl aptariamos aukštos įtampos linijos egzistavimą. Beje, ji teigia, kad Sąjungos konkurencijos taisyklių pažeidimo trukmė turi būti nustatoma atsižvelgiant į laikotarpį, kuriuo pažeidimą dariusios įmonės atliko draudžiamus veiksmus. Kiek tai susiję su skelbime apie konkursą nurodytais darbais, senaties terminas turėtų būti pradėtas skaičiuoti nuo pasiūlymo pateikimo dienos, šiuo atveju – nuo 2007 m. birželio 4 d. Subsidiariai *Eltel* teigia, kad tais atvejais, kai dėl kainos dar galima derėtis jau pateikus pasiūlymą, senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo tos galutinės sutarties sudarymo datos, šiuo atveju – nuo 2007 m. birželio 19 d. Pateikus pasiūlymą arba ne vėliau kaip pasirašius šią sutartį, pasiūlyta ar suderėta kaina neturi jokio poveikio rinkai, net jeigu aptariamo projekto įgyvendinimas ar

su juo susijusių kainos dalių mokėjimas išdėstomas per keletą metų. Nei darbų pažangos grafikas, nei mokėjimo už tuos darbus tvarkaraštis neturi poveikio konkurencijai aptariamoje rinkoje, nes šie veiksniai nebekeičia suderėtos kainos.

14 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigia, kad Teisingumo Teismas dar nėra priėmęs sprendimo dėl ekonominių pasekmių, kilusių dėl SESV 101 straipsnio pažeidimo, ir to pažeidimo trukmės nustatymo tais atvejais, kai, pirma, kartelio šalis su trečiuoju asmeniu sudarė darbų sutartį už tame kartelyje suderėtą kainą, antra, darbai baigiami praėjus daug metų nuo tos sutarties sudarymo ir, trečia, kainos mokėjimas išdėstytas atliekant atskirtus mokėjimus, iš kurių tam tikri mokėjimai atlikti jau pabaigus darbus.

15 Remiantis 1976 m. birželio 15 d. Sprendimu *EMI Records* (51/75, EU:C:1976:85), 1985 m. liepos 3 d. Sprendimu *Binon* (243/83, EU:C:1985:284) ir 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimu *Quinn Barlo ir kt. / Komisija* (C-70/12 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:351) darytina išvada, kad būtent antikonkurencinio elgesio ekonominės pasekmės, o ne jo teisinė forma turi reikšmės vertinant to elgesio trukmę. Konkurencijos ribojimo ekonominės pasekmės gali tęstis net formaliai nutraukus vieną ir tęstinį pažeidimą, pavyzdžiui, iki laikotarpio, kuriuo galiojo slapta sutartos kainos.

16 Pasak prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, ši jurisprudencija pagrindžia teiginį, kad SESV 101 straipsnio pažeidimas, kaip antai pagrindinėje byloje nurodytasis Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos institucijos, tęsiasi, kol nuo kartelio nukentėjęs kontrahentas bus sumokėjęs visą slapta nustatytą kainą, kuri kelia ekonominių pasekmių jo veiklai visu sutarties vykdymo laikotarpiu. Tačiau ta jurisprudencija taip pat galėtų netiesiogiai pagrįsti teiginį, kad slapta sutartos kainos poveikis konkurencijai tęsiasi iki pasiūlymo pateikimo arba galutinės sutarties sudarymo datos, nes po šios datos ta kaina nebedaro poveikio rinkai.

17 Šiomis aplinkybėmis *Korkein hallinto-oikeus* (Aukščiausiasis administracinis teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar SESV 101 straipsnyje numatytą antikonkurencinę sistemą galima aiškinti taip, kad situacijoje, kai vienas iš kartelio dalyvių sudarė tokią statybų sutartį, kaip numatyta draudžiamame konkurentų susitarime (kartelyje), su asmeniu, kuris nėra kartelio dalyvis, konkurencijos taisyklių pažeidimas dėl tokiu būdu sukeltų ekonominių pasekmių tęsiasi visą laikotarpį, kol įvykdomi sutartyje numatyti įsipareigojimai arba kol sutarties šalims atliekami mokėjimai už darbus, t. y. iki to momento, kai atliekamas paskutinis dalinis mokėjimas už darbus, arba bent iki to momento, kol užbaigiami ginčijami darbai,

o gal galima daryti prielaidą, kad konkurencijos taisyklių pažeidimas tęsiasi tik iki to momento, kol pažeidimą padariusi įmonė pateikia pasiūlymą dėl atitinkamų darbų arba sudarė sutartį dėl minėtų darbų atlikimo?“

## Dėl prejudicinio klausimo

18 Pateiktu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia iš esmės išsiaiškinti, kuriuo momentu galimą įmonės dalyvavimą darant SESV 101 straipsnio 1 dalies pažeidimą teikiant su konkurentais suderintą pasiūlymą atsiliepiant į skelbimą apie konkursą reikia laikyti pabaigtu, jei ta įmonė laimėjo konkursą ir su perkančiąja organizacija sudarė darbų sutartį, kurių atlikimas ir mokėjimas už juos išdėstyti per tam tikrą laikotarpį.

19 Šiuo atveju, pasak prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, kad būtų galima nustatyti, kada baigiasi numanomas įmonės dalyvavimas darant SESV 101 straipsnio 1 dalies pažeidimą, reikia atsižvelgti į keturis aspektus, t. y. atitinkamai – kada įmonė pateikė pasiūlymą, kada buvo sudaryta sutartis, kada atliktas paskutinis sutartos kainos mokėjimas ir kada buvo baigti sutartyje numatyti darbai.

20 Vadovaujantis SESV 101 straipsnio 1 dalimi, kaip nesuderinami su vidaus rinka yra draudžiami: visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir įmonių suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas vidaus rinkoje.

21 Remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, tam, kad būtų „susitarimas“, kaip jis suprantamas pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį, pakanka, kad aptariamos įmonės išreikštų bendrą valią elgtis rinkoje tam tikru būdu (šiuo klausimu žr. 1970 m. liepos 15 d. Sprendimo *ACF Chemiefarma / Komisija*, 41/69, EU:C:1970:71, 112 punktą ir 1980 m. spalio 29 d. Sprendimo *van Landewyck ir kt. / Komisija*, 209/78 –215/78 ir 218/78, nepaskelbtas Rink., EU:C:1980:248, 86 punktą).

22 Suderintų veiksmų sąvoka, kaip ji suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį, reiškia tokią derinimo tarp įmonių formą, kai dar nesudaromas susitarimas tikrąja šio žodžio prasme, tačiau konkurencijos keliama rizika sąmoningai pakeičiama praktiniu įmonių tarpusavio bendradarbiavimu (2017 m. sausio 26 d. Sprendimo *Duravit ir kt. / Komisija*, C-609/13 P, EU:C:2017:46, 70 punktas ir nurodyta jurisprudencija).

23 Toje pačioje nuostatoje numatytus „suderintus veiksmus“ sudarantys koordinavimo ir bendradarbiavimo kriterijai turi būti suvokiami atsižvelgiant į SESV konkurencijos nuostatų koncepciją; pagal ją kiekvienas ūkio subjektas turi savarankiškai nustatyti politiką, kurios ketina laikytis bendrojoje rinkoje (2017 m. sausio 26 d. Sprendimo *Duravit ir kt. / Komisija*, C-609/13 P, EU:C:2017:46, 71 punktas).

24 Šiuo atveju pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį draudžiami bet kokie tiesioginiai ar netiesioginiai ūkio subjektų kontaktai, kurie galėtų daryti įtaką esamo ar potencialaus konkurento veiksmams rinkoje arba atskleisti tokiam konkurentui, kokių veiksmų rinkoje nuspręsta ar numatoma imtis, jei tokių kontaktų tikslas arba pasekmė yra konkurencijos ribojimas (šiuo klausimu žr. 2017 m. sausio 26 d. Sprendimo *Duravit ir kt. / Komisija*, C-609/13 P, EU:C:2017:46, 72 punktą).

25 Be to, Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nustatyta, kad susitarimai dėl klientų pasidalijimo, kaip ir susitarimai dėl kainų, priskiriami prie sunkiausių konkurencijos ribojimų kategorijos (šiuo klausimu žr. 2015 m. liepos 16 d. Sprendimo *ING Pensii*, C-172/14, EU:C:2015:484, 32 punktą ir nurodytą jurisprudenciją).

26 Taip pat reikia priminti, kad sąvoka „vienas ir tęstinis pažeidimas“, kaip ji vertinama Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, reiškia, kad yra „bendras planas“, apimantis įvairius veiksmus siekiant to paties tikslo – iškreipti konkurenciją vidaus rinkoje, neatsižvelgiant į tai, kad vienas ar keli iš šių veiksmų taip pat savaime ir atskirai galėtų būti laikomi SESV 101 straipsnio pažeidimu (2020 m. spalio 22 d. Sprendimo *Silver Plastics ir Johannes Reifenhäuser / Komisija*, C-702/19 P, EU:C:2020:857, 81 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

27 Šiuo atveju remiantis sprendimu pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą galima teigti, kad Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos institucijos tyrimu suinteresuotos tos institucijos identifikuotos įmonės organizavo tų įmonių atstovų susitikimus, per kuriuos šie aptarė ir kartais kartu derino lentelių forma pateiktus vertinimus dėl būsimų elektros energijos perdavimo linijų viešųjų konkursų, jų kainų, gautinos pelno maržos ir dėl tų konkursų pasiskirstymo bei dėl suderinto dalyvavimo tuose konkursuose. Ši institucija jų veiksmus kvalifikavo kaip vieną ir tęstinį SESV 101 straipsnio 1 dalies pažeidimą.

28 Kalbant apie paskutinius *Eltel* veiksmus, kuriuos ta institucija pripažino susijusiais su padarytu pažeidimu, reikia pažymėti, kad, remiantis Teisingumo Teismui pateikta bylos medžiaga, ta institucija nusprendė, jog prieš teikdama pasiūlymą dalyvauti konkurse dėl aptariamos aukštos įtampos linijos statybos, kurio sąlygose nustatytas reikalavimas kiekvienam konkurso dalyviui pateikti fiksuotą kainą, *Eltel* susitarė su konkurente *Empower*, kokią kainą nurodys savo pasiūlymuose. Paskui tos bendrovės pateikė pasiūlymus ir *Eltel* laimėjo konkursą pagal pateiktą pasiūlymą. 2007 m. birželio 19 d. įsigaliojo *Eltel* ir *Fingrid* sudaryta sutartis, kurios kaina buvo tokia, kaip nurodyta pasiūlyme.

29 Remiantis šio sprendimo 20–26 punktuose išdėstytais argumentais darytina išvada, kad tokie veiksmai, jei jie bus įrodyti, iš principo gali būti laikomi SESV 101 straipsnio 1 dalies pažeidimu.

30 Dėl įmonės dalyvavimo darant tokį pažeidimą pabaigos reikia pažymėti, kad suformuotoje jurisprudencijoje nustatyta, jog SESV 101 ir 102 straipsniuose įtvirtintoje konkurencijos tvarkoje dėmesys kreipiamas veikiau į susitarimų ar bet kokių panašių suderintų veiksmų ar koordinavimo ekonomines pasekmes nei į jų teisinę formą. Todėl, jei kalbama apie nebegaliojančius kartelius, kad būtų galima taikyti SESV 101 straipsnį, pakanka, kad išliktų jų poveikis formaliai nutraukus slaptus susitarimus. Tuo remiantis darytina išvada, kad pažeidimo trukmę galima nustatyti atsižvelgiant į laikotarpį, per kurį pažeidimo padarymu kaltinamos įmonės vykdė ta nuostata draudžiamus veiksmus. Pavyzdžiui, pažeidimo trukmė gali apimti bet kokį laikotarpį, kuriuo galiojo slapta sutartos kainos, nors pats kartelis formaliai nebegalioja (šiuo klausimu žr. 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimo *Quinn Barlo ir kt. / Komisija*, C-70/12 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:351, 40 punktas ir nurodyta jurisprudencija).

31 Šiuo atveju remiantis prašymu priimti prejudicinį sprendimą darytina išvada, kaip priminta šio sprendimo 28 punkte, kad suderintas dalyvavimas konkurse dėl aptariamos aukštos įtampos linijos statybos darbų yra paskutinis *Eltel* veiksmas, kurį Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos institucija pripažino susijusį su vienu ir tęstiniu SESV 101 straipsnio 1 dalies pažeidimu. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad, pasak tos institucijos, *Eltel* ir *Empower*, viena vertus, susitarė, kokias kainas nurodys pasiūlymuose, ir, kita vertus, įgyvendino šį susitarimą, pateikdamos taip suderintus pasiūlymus.

32 Tokiomis aplinkybėmis ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui galutinai įvertinus visas jam pateiktas reikšmingas bylos faktines aplinkybes reikia pripažinti, kad *Eltel* dalyvavimo darant įtariamą SESV 101 straipsnio 1 dalies pažeidimą trukmė apima visą laikotarpį, kuriuo ta įmonė vykdė su konkurentais sudarytą antikonkurencinį susitarimą, o tai apima ir laikotarpį, kuriuo tos įmonės pateiktas pasiūlymas, kuriame nurodyta fiksuota kaina, galiojo ar galėjo būti pakeistas į galutinę *Eltel* ir *Fingrid* sutartį.

33 Priešingai, nei rašytinėse pastabose teigia Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos institucija bei Suomijos, Vokietijos ir Latvijos vyriausybės, negalima teigti, kad *Eltel* dalyvavimas darant įtariamą SESV 101 straipsnio 1 dalies pažeidimą apima laikotarpį, kuris tęsiasi po datos, kai buvo galutinai nustatytos pagrindinės sutarties dėl aptariamos aukštos įtampos statybos sąlygos ir, be kita ko, bendra už šiuos darbus mokėtina kaina.

34 Iš tiesų, kaip išvados 33–35 punktuose iš esmės pažymėjo generalinis advokatas, 2009 m. birželio 4 d. Sprendimo *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:343) 38 punkte primintas Sąjungos konkurencijos taisyklėse nustatytas tikslas, kuriuo siekiama apsaugoti ne tik tiesioginius konkurentų arba vartotojų interesus, bet ir aptariamos rinkos struktūrą ir kartu pačią konkurenciją, reikalauja pripažinti, kad SESV 101 straipsnio 1 dalies pažeidimas trunka tol, kol veikia nagrinėjamo elgesio nulemtas konkurencijos ribojimas.

35 Tačiau dėl SESV 101 straipsnio 1 dalimi draudžiamų veiksmų, kuriuos atliekant manipuliuojama konkurso dėl viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūra, nes konkurentai susitaria dėl kainų, kurias nurodys dalyvaudami tame konkurse ir teikdami pasiūlymus, ir (arba) dėl laimėtojo nustatymo,

reikia pažymėti, kad kartelio nulemtas konkurencijos ribojimo poveikis išnyksta iš principo ne vėliau kaip tuo momentu, kai galutinai nustatomos esminės sutarties sąlygos ir, be kita ko, bendra už toje sutartyje nurodytas prekes, darbus ar paslaugas mokėtina kaina, jei reikia, konkurso laimėtojui ir perkančiajai organizacijai sudarius sutartį, nes būtent tuo momentu perkančioji organizacija galutinai netenka galimybės aptariamas prekes, darbus ar paslaugas įsigyti įprastomis rinkos sąlygomis. Šiuo atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo nustatyti datą, kada galutinai nustatytos pagrindinės nagrinėjamos viešojo pirkimo sutarties sąlygos ir, be kita ko, bendra mokėtina kaina už aptariamos aukštos įtampos linijos statybos darbus.

36 Šios išvados negalima paneigti rašytinėse pastabose Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos institucijos ir Suomijos, Vokietijos ir Latvijos vyriausybių pateiktu argumentu, kad žalingų kartelio ekonominių pasekmių *Eltel* ir *Fingrid* sudarytoje sutartyje suderėtai kainai išliko iki paskutinės šios kainos dalies sumokėjimo momento ir jos galėjo turėti neigiamų ekonominių padarinių žemesnės grandies rinkoje būtent dėl *Fingrid* klientams nustatytų aukštesnių elektros energijos tiekimo tarifų.

37 Iš tiesų, kaip išvados 39 punkte iš esmės pažymėjo generalinis advokatas, konkurenciją ribojantį kartelio poveikį, dėl kurio konkuruojantys konkurso dalyviai buvo pašalinti iš rinkos ir (arba) buvo galimai dirbtinai apribotas kliento pasirinkimas ir dėl kuriuo perkančioji organizacija neteko galimybės sutartas prekes, darbus ar paslaugas įsigyti konkurencijos sąlygomis, reikia atskirti nuo iš to kylančių platesnių žalingų ekonominių pasekmių kitiems rinkos dalyviams, už kurias pastarieji gali, kaip rašytinėse pastabose pažymėjo Europos Komisija, reikalauti žalos atlyginimo nacionaliniame teisme.

38 Be to, klausimai dėl tokio ieškinio dėl žalos atlyginimo ir galimo perkančiosios organizacijos ieškinio, kuriuo būtų siekiama užginčyti konkurso teisėtumą arba nutraukti sutartį, senaties termino yra atskiri teisiniai klausimai, nesusiję su klausimais dėl datos, kada baigėsi konkurencijos taisyklių pažeidimas, ir dėl termino, per kurį sankcija už tą pažeidimą gali būti skirta prieš sueinant senaties terminui.

39 Taip pat reikia atmesti rašytinėse pastabose Konkurencijos ir vartotojų teisių apsaugos institucijos ir Suomijos bei Vokietijos vyriausybių pateiktą argumentą, kad tokiu atveju, koks nagrinėjamas pagrindinėje byloje, nustačius pernelyg trumpą pažeidimo trukmę būtų pažeistas SESV 101 straipsnio veiksmingumo reikalavimas, nes dėl senaties taisyklių taikymo būtų nenubausta už didesnį pažeidimų skaičių.

40 Iš tiesų, kaip išvados 45 ir 46 punktuose iš esmės pažymėjo generalinis advokatas, kadangi Sąjungos teisėje taikant teisinei Sąjungai būdingus principus pripažįstamas pats Komisijos ir nacionalinių konkurencijos institucijų veiksmų patraukiant atsakomybėn ir skiriant sankciją už SESV 101 straipsnio pažeidimą senaties principas, veiksmingu šios nuostatos įgyvendinimu negalima grįsti dirbtino pažeidimo laikotarpio trukmės prailginimo, kad už tą pažeidimą būtų galima patraukti atsakomybėn.

41 Remiantis visais išdėstytais argumentais darytina išvada, kad į pateiktą klausimą reikia atsakyti, jog SESV 101 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad tuo atveju, jeigu įmonė, įtariama dalyvavusi darant vieną ir tęstinį tos nuostatos pažeidimą, kurio paskutinė sudedamoji dalis buvo su konkurentais suderinto pasiūlymo pateikimas dalyvaujant konkurse dėl viešojo darbų pirkimo sutarties sudarymo, laimėjo tą konkursą ir su perkančiąja organizacija sudarė darbų sutartį, kurioje nustatytos esminės šio pirkimo sąlygos ir, be kita ko, už aptariamus darbus mokėtina kaina, o darbų atlikimas ir kainos mokėjimas išdėstyti per tam tikrą laikotarpį, pažeidimo laikotarpiu laikomas laikotarpis iki tos įmonės ir perkančiosios organizacijos sutarties, sudarytos minėtos įmonės pateikto suderinto pasiūlymo pagrindu, pasirašymo datos. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo nustatyti datą, kada galutinai nustatytos pagrindinės nagrinėjamos viešojo pirkimo sutarties sąlygos ir, be kita ko, bendra mokėtina kaina už darbus.

**Dėl bylinėjimosi išlaidų**

42 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

**SESV 101 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad tuo atveju, jeigu įmonė, įtariama dalyvavusi darant vieną ir tęstinį tos nuostatos pažeidimą, kurio paskutinė sudedamoji dalis buvo su konkurentais suderinto pasiūlymo pateikimas dalyvaujant konkurse dėl viešojo darbų pirkimo sutarties sudarymo, laimėjo tą konkursą ir su perkančiąja organizacija sudarė darbų sutartį, kurioje nustatytos esminės šio pirkimo sąlygos ir, be kita ko, už aptariamus darbus mokėtina kaina, o darbų atlikimas ir kainos mokėjimas išdėstyti per tam tikrą laikotarpį, pažeidimo laikotarpiu laikomas laikotarpis iki tos įmonės ir perkančiosios organizacijos sutarties, sudarytos minėtos įmonės pateikto suderinto pasiūlymo pagrindu, pasirašymo datos. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo nustatyti datą, kada galutinai nustatytos pagrindinės nagrinėjamos viešojo pirkimo sutarties sąlygos ir, be kita ko, bendra mokėtina kaina už darbus.**

Parašai